

הַלְבוּת רֵאשׁ הַשָּׁנָה סִימָן תַּקפ"ו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כד]

וְיִשְׁפֹּט לְהַפְדִּיר שְׁבוּעָתָא³⁴.

34) מבואר בדבריו שאין מחייבים אותו לישראל על שבתותיו, וכן כתב לעיל (סי' תפ"א ס"ק א) לגבי מי שנשבע שלא יאכל מצה [ששבתותיו חלה הואיל וכוללת הן מצה של מצוה והן מצה של רשות], שמצוה להתיר את שבתותיו כדי שיוכל לקיים מצוה אכילת מצה, אך אין כופין אותו להתיר את השבועה [ראה שעה"צ שם (ס"ק ב)], הואיל והשבועה אינה על המצוה בלבד.

אכן, אם השבועה היא על המצוה בלבד, כגון מי שנשבע שלא יאכל מרור, או שלא ישתה ארבע כוסות, או שלא יאכל מצה ביום טוב שני [שהשבועה חלה הואיל וחייבם הוא רק מדרבנן], או שנדר שלא יאכל מצת מצוה [שנדר חל על דבר מצוה], כתב שם (ס"ק ג) ובשעה"צ ס"ק ה) שכופים אותו לישראל על שבתותיו או על נדרו כדי שיוכל לקיים את המצוה.

[משנ"ב ס"ק כה]

אם קָהָה צְרוּד וְיָבֵשׁ³⁵.

35) והתוקע יתקיעה ובאמצע נשתנה הקול מעב לזק, או מצלול לצרוח וכדו', כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה ראש השנה פ"ב ס"ט) שהרי זו 'תקיעה' בשרה, וכן דעת הגר"ז קרליץ (חוט שני ראש השנה עמ' טב), ומה שיש שמקפידים שהתקיעה כולה תהיה בקול אחיד עב או רק וכדו', כפי שהקפיד המחרי"ל דיסקין [ראה שאילת שלמה ח"ב סי' נה, ומועדים חמנים ח"א סי' ה אות ג], כתב הגרש"ז אויערבך (שם דבר הלכה אות טו) שאין זה אלא הידור מצוה והומרא בעלמא. גם החזו"א והגר"י קניבסקי לא החמירו בדבר זה (ארחות רבנו ח"ב עמ' קפג).

[משנ"ב ס"ק כו]

בֵּין בְּמִינֵי יִבִּין שְׁלֵא בְּמִינוֹ³⁶.

36) ונחלקו ראשונים מה נקרא מינו לענין דין זה, המאירי (ראש השנה כו, ב ד"ה סתימה) כתב בשם קצת מפרשים שמינו היינו כל מינו שופר, הן כשרים הן פסולים, ואינו מינו היינו זפת תשעה וכיחצא זזה, אך המאירי (שם) עצמו כתב ששופר פסול אינו נחשב מינו, ושופר כשר ממין בהמה אחרת או ממין חיה אחרת, הסתפק המאירי אם דינו כמינו, או שרק שופר מאותו מין בהמה או חיה נחשב מינו, אולם בחיבור התשובה (עמ' שכד) כתב המאירי ששופר מכל מינו בהמה או חיה כשרים נחשב מינו, הסתפק אם שופר ממין שאינו כשר נחשב מינו, והלקט יושר (עמ' קכה ענין ב) כתב שרק מאותו המין נחשב מינו, אבל אם תיקן שופר של איל בשופר של עז וכדו', הרי זה נחשב אינו מינו.

והסותרם את הנקבים בידינו בשעת התקיעה, כתב בקצה המטה (על המטה אפרים, ס"ק יב) שהרי זה כסותם באינו מינו.

[שעה"צ ס"ק נה]

וְאֶסְלוּ הוּא שׁוֹפֵר אֶרֶץ. בְּעִינֵי שִׁיחָא רְבוּ שְׁלֵם³⁷.

37) אכן, לגבי לולב שינפרצו חב עליו או שנעקרו רוב עליו, שכתבו השו"ע והרמ"א לקמן (סי' תרמ"א ס"ב) שהוא פסול, הסתפק במשנ"ב שם (ס"ק ח) אם הדבר תלוי ברחב הלולב או ברוב השיעור הנצרך ללולב, ונפקא מינה בלולב שהוא ארוך יותר מהשיעור שנפרצו או נעקרו רוב עליו, אך נשאר בו רוב שיעור הנצרך ללולב שבו לא נפרצו או נעקרו העלים.

ובשעה"צ שם (ס"ק יג) כתב בשם הבכורי יעקב (שם ס"ק ד) שאם נשאר העלים בראש הלולב הרי זה כשר, שכן אם ירצה יחתוך את הלקו התחתון של הלולב וישאר שיעור לולב שיש ברובו עלים כשרים, ואם נשאר העלים בחלקו התחתון של הלולב, הסתפק הבכורי יעקב אם הוא כשר כיון שסוף סוף נשאר עלים ברוב שיעור לולב, או שכיון שברוב הלולב לא נשאר עלים הרי זה פסול.

ולענין הדס שנשרו מקצת עליו שעדיין נחשב יעבות, אם תלוי הדבר בנשאר העלים ברוב ההדס או ברוב שיעור הדס, ראה ביה"ל לקמן (סי' תרמו ס"ה) סוף ד"ה ולעיובא.

ולגבי הדין שרצועות התפילין צריכות להיות שחורות, הסתפק בביה"ל לעיל (סי' לג ס"ג ד"ה הרצועות) אם מן התורה די ששיעור הנצרך לרצועות יהיה שחור, או שכל הרצועות אף אם הן ארוכות צריכות להיות שחורות.

[משנ"ב ס"ק כח]

אֵין יָקָב כְּנֵה הַשֹּׁבֵב וְתוֹקְעִין בּוֹ לְבָלִי עֲלֵמָא³⁸.

38) ומה שנחגגים שלא לתקוע בכל אופן שיש נקב בשופר אפילו הקטן ביותר, ואף בודקים את השופר על ידי שמכניסים בו מים לראות שאינם מחלחלים דרך חור נסתר, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קלג אות ד) שאינו מעיקר הדין, וכפי שמבואר במשנ"ב באן, אלא הוא דרך הידור בעלמא.

אכן, רמז למנהג זה כתב בשו"ת שבט הלוי (שם), מהמובא בפסיקתא רבתי (פיסקא מ אות א, הובא בביאור הגר"א) בטעם פסול שופר שניקב, מהכתוב (זכריה ט יד) 'זהו אלקים בשופר יתקע', ואמרו: 'מה שופרו של הקב"ה הוא שלם אף שופר של ראש השנה יהא שלם', וכשם ששופרו של הקב"ה שלם ללא פגם כל שהוא, כך שופר שתוקעים בראש השנה נהגו בו שיהיה שלם ללא נקב כל שהוא.

[ביה"ל ד"ה אף על פי]

וְאֶשְׁמַעְיָק בְּבִרְתָּא וְכוּ'³⁹.

39) ביאור דבריו, שהרא"ש שם (ראש השנה פ"ג סי' ו) כתב 'ואשמעין ברייתא דאף על גב דנקב המעכב את התקיעה כשר וכו' בנסדק כולו לאורכו פסול', הרי שכתב שנסדק כולו פסול ובאופן זה ניקב כשר, נמצא שאף אם יש נקבים ברוב השופר הרי הוא כשר.

הַלְבוּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה סִימָן תַּקפ"ו

באר הגולה נט

מ ברייתא שם כי נ דודשלמי. תבניתה התבנות והראש שם משה שם וכי וכי בברייתא שם ודלשון קפא רבי יוחנן. טר בשם הנאותים ורביהם בפרק א

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

דמי הלוי תלפין. ע"ש: [ט] נקוב. וכן בשו"ת מר"י סג"ו פלפול א"ף בדברי הר"א ש' במעבב התקיעה קום ששטמו ומונר לקמות שנה. וכן ביראפנים מ"ש בנה. ע"ש:

באר הגולה

שהאר"ה בנה. איברא. דגם מלשון ששים שם דקאמר 'אילימא דאשחרו מאתמול' וכי משמע גס-כן ברש"י. וצ"ה ע"ה: * אף-על-פי שגשגתה קולו פשוט (מיהו. קולו פשוט. עין במשנה ברורה מה שכתבנו בענין שישישיר על-כ"ל-פנים רבו, דאם רב ארכו נקב הרי לה ככלו. הוא מדברי ה"ח והפרי ט"ש. וכן שם עוד ב"ח שמתה על הטרד שלא חלק בנה. והק"ה שכתבו ירחם סג"ו להר"א דדוקא בשולשית רבו (אכל אם לא נשתייר רבו פסול אם מעבב את התקיעה, עין שם. ומשמע דאם אינו מעבב את התקיעה כשר אפילו לא נשתייר רבו, ואולי דהוא איל לשיטתו דסב"דא לה אפילו פקטתם הנקב אם אינו מעבב התקיעה כשר. אפילו לא נשתייר רבו וגם אינו מנין). אכן באכת המה ל"י. אם נקב אינו פוסל כשופר, א"כ"ן דהוא שלם דמי ודאי אכפת לן שרבו נקוב; ודפי נקטת שאני, דהק"ה איתנין משמע דשופר ודבר אחר מערב בו או משמע דהרי לה פשוט שופרות, משום הכי בעינן שיהא על-כ"ל-פנים רבא בלא ריעותא ולא משנתנין תו במעוטא שיש בו ריעותא. מה שאין כן הכא דאין זה ריעותא כלל; ולכאורה נש להשיב, דלפי זה גם פקטתם די לנו שיהא רבו פלי תחיותא אכל יכול להיחז מלא נקבים, ובקלשון הפוסקים והספחור מבאר דדוקא אם נשתייר רבו שלם. ומשמע דבנקב פסול אפילו יהיו הנקבים פחותות שלא נקטבו. אכל באכת נש לדחות. דהפוסקים פתחי בשניה נקב אחר גדול ונקטת (עין ברמב"ן ורא"ש). ועל זה אחר דדוקא שלא היה הנקב גדול מלכ"ף שלא ישאר רב שופר שלם. דאם היה הנקב למשל מחצה שופר ונקטתם, א"כ"ן חצי שופר מלכ"ב עם סתימה, אכל אין-ה"בנימי דאם היה הנקב מעוט שופר ונקטתם, אפילו יש בשאר השופר נקבים גס-כן פשוט דהנקבים אינם פוסלים. ואפשר שגם רבנו ירחם שהוקיר בענינון 'שישישיר רבו', גס-כן פנחו שהנקב לא יהיה גדול מלכ"ף שישמשו עד חצי השופר, דאם נמשך, וכל שכן אם נמשך עד רבו, א"כ"ן הרי לה ככלו. ובהי השופר פתחי בכלו ואין שם שופר עלי. ואם פסלינו בנסדק כל-שכן בנה. אכל ביש נקבים קטנים הרבה אפילו הנקבים על פל השופר מאי אכפת לן. כיון שאין הנקבים פוסלין ויכן נקב לנקב יש שופר א"כ"ן אינו נסדק. אחר-כך מצאתי ברא"ש סימן ו' שכתב: 'ואשמענין בברייתא וכו' (89), משמע גס-כן הנקב על-כ"ף רבו כשר אף שהוא מצבב את התקיעה וגם לא נשתייר בו שער שופר, ובריתא מצאתי שכתב: 'ואם לא סתמו כלל, לדברי הירושלמי פשוט שופר ואפילו נקטת רבו ויש בו שער שופר. שכל הקולות כשרין בשופר. אכל לפי נמצא דילן יש להחמיר ולדון פשלא סתמו כלל לפסול אם מעבב התקיעה, שלא אמרו בגמרא דילן שכל הקולות כשרין בשופר אלא פשוט בעצמו שלא פקטת ריעותא, עד כאן לשונו. ומשמע מנה דבאין בו שער שופר גם ירושלמי יש להחמיר, ולא פהר"א ש. ועוד נשמע מנה, דבאינו מצבב התקיעה, גם לנקבא דילן יש להקל אף שנקטת רבו אם נשאר בו שער תקיעה: * שאין לתקע בשופר נקוב. בבית-יוסף הביא זה בשם פ"ב ותשובת הר"א ש. ובאכת נמצא זה גם בפרוש המשנה לתרומה"ם וזה לשונו: 'ואם נקב נשתייר דיינים ודאי, כי הוא צריך לסתם הנקב וכו', ומשמע בברור שהוא מפרש המשנה כפרוש השני של הפ"ב שהובא בבית-יוסף. עין שם. וכן בריתא"א כתב שהבבלי חולק על הירושלמי בנה, ולבבלי אם לא סתמו כלל פסול אם מעבב התקיעה. והנה ראיתי קצת שלא בדברי הפ"י מ"ג בענינו, דבסעף"ן ט"ז במשכבות נקב כצד דאפילו לדעת המחבר דמקל בשופר נקוב, מכל מקום בעינן אפילו בשופר אר"ה שיהיה על-כ"ל-פנים רב שופר שלם פלי נקבים, וא"כ"ן ל"י זה ה"בנימי דמחמיר הוא אפילו באנן זה אין לתקע בו לכתחלה, ובסעף"ן ט"ז מצד דאף לרצת

באר היטב

ע"ט: (8) נקוב. אפילו נשתייר בו שער תקיעה. משום שקולו פגום, פ"ב, מ"א. רע"י ט"ז. ופשוט דנסדק אינו ככלל זה, ודינו

משנה ברורה

שכלל בשבועתו לאסר עצמו בשמיעת פל תקיעה, דמשמע אפילו בתקיעה של רשות, ובה חל שבועתו פ"ב ל' לאסר גם בשל מצוה, וישתדל להתיר שבועתו (34+). ואפילו גבי נדרים, (מט) אם אסר עצמו לשמע שופר מפלוני אינו נקצע בנה ממצות תקיעת שופר, וצ"ה לבקש איש אחר לשמע ממנו שופר, ואם לא ימצא אחר (ג) אסור לשמע מאיש זה (ה) אפילו אסר עצמו בשבועה, שאינו נושבע לבטל את המצוה, שבשעה שצ"א שבועה מפיו לא היתה כמשל, שחרי אינו מצוה לשמע מאיש זה דוקא: ו' (כה) דק מאד. והוא הדין אם היה (ג) צרוד וכו' (86). ד' (כו) אם נקב וכו'. אקדים לנה הסעף הקדמה קצרה, והוא: איתא בגמרא, מנו רבנן: נקב וסתמו, בין במינו ובין שלא במינו (86), פסול. רבי נתן אומר: במינו כשר, שלא במינו פסול. וכתבו הפוסקים דקומא לן כרבי נתן. ואמרינן שם, דהא דמכשר רבי נתן במינו, הינו דוקא פשוט שרבו שלא נקב. והנה כבאר הסוגיא יש דעות בין הר"א שו"ת: וסיעתו וסיעתו שפ"ש רבי נתן קאי איתן מעבב התקיעה, דהינו אחר סתימה תור קולו לכמות שהיה תחלה קום שנקב, ואפילו הכי אין כשר אלא במינו. נמצא בעינן תלמא למעלייתא: אינו מעבב התקיעה, ובמינו, ונשתייר רבו; אכל אם חסר אקוד מאלו. פסול. זו היא הדעה ראשונה שהוקרא כאן. והרא"ש וסיעתו סב"דא להו דרבי נתן קאי רק אמצע התקיעה. ואפילו הכי כשר במינו, ובשאינו מעבב, אפילו שלא במינו כשר אם נשתייר רבו, וממילא לפי באור זה הרי לקלא. ולא בעינן אלא שדתי. דהינו מינו רבו ואפילו מעבב, או רבו ואינו מעבב ואפילו אינו מינו. וזהו שפ"ש המחבר לקמה: 'ואם הוא שעת הדחק וכו', הינו שאין יש לסמך על הרא"ש וסיעתו: (כו) אף-על-פי שגשגתה קולו פשוט. שכל הקולות כשרים בשופר, וב"ל. והינו אפילו לכתחלה לדעת המחבר. וכתבו הפוסקים דאפילו (ג) לא נשתייר בו שער תקיעה, דהינו טפח שלם בלי נקבים, נמי כשר. (נד) ומקל מקום פתחו האחרונים דאם היה (נד) רבו של שופר (ט) נקוב, אפילו נשתייר בו שער תקיעה שלם גס-כן פסול, דרבו ככלו. וכן בבאר הגולה: (כה) מיהו וכו'. כי יש אומרים וכו'. סב"דא להו (ז) דשופר נקוב פסול במו' שופר שנסדק, ויש לנו לחש לדעה זו לכתחלה. (מ) ואפילו נשתייר בו שער תקיעה למעלה לצד הפה שאין בו נקב כלל. ומקל מקום משמע (נג) דגם לסב"דא זו הינו דוקא היכי שהנקב מרע בשתקיעה, שהקול נפגם על-ידו ונשפחה קולו, אכל היכי שקולו צלול, אין נקב בנה חשויב וחוץ-עין בו לכלי על-מא"כ: (כט) ואם סתמו וכו'. רוצה לומר, דאף-על-גב הכשלא סתמו פשוט לדעת המחבר, פשוטמו גרע טפי, (ס) הכשפתם בשאינו מינו, א"כ"ן אינו שומע קול שופר בלחוד רק קול

שינוי הדין

(מט) אחרונים: (9) מתי שהוקיר בעת הנדר שם שופר, כיון קום שופר של פלוני לתקיעתו על, דאי לא הרי הוא דבר שאין בו משע: (ה) מטה-אפרים: (33) נקרא: (34) בית-יוסף בשם רבי אליהו מנחלי, וכ"כ ש"א: (77) ב"ח ופרי ט"ש: (78) ואפילו הוא שופר אר"ה, בעינן שיהא רבו שלם (81) וכ"כ בפ"ג: (8) והינו דוקא באר"ה, אכל כר"ה אפילו אם נקב רב הקפו. כיון שנשתייר מקום ההוא ולמעלה שער תקיעה שלם כשר, וכדלמה בסעף"ן ט' לענין נסדק, ואם נקב רק מעוט הקפו, אפילו לא נשאר מקום ההוא ולמעלה שער תקיעה גס-כן פשוט (ב"ח ופרי"ח): (8) מן מוכח ב"ב-ב' שיטת הדעה הזו: (82) מן דאברהם בשם ה"ב-ב': (83) מן משמע פ"ב בו שכתבנו הוא משום שגשגתה קולו, וכן מצאתי בריתא"א דדוקא במעבב התקיעה, הא לאו הכי שרי אף למתא דין, עין שם, וכן משמע מ"ג אברהם בסעף"ן ט"ז. עין שם: (8) עין בבית-יוסף:

